

> Retouradres Postbus 20952 2500 EZ Den Haag

College van Burgemeester en Wethouders
Gemeente Leiden
Postbus 9100
2300 PC Leiden

**Atelier
Rijksbouwmeester**

Korte Voorhout 7
2511 CW Den Haag
Postbus 20952
2500 EZ Den Haag

Contactpersoon

Prof. dr. J.B.H. de Haan

T 088 115 8171

M 06 52595518

johan.dehaan

@rijksverheid.nl

Datum 25 januari 2016
Betreft Advies Verplaatsing Joristrap, Leiden

Kenmerk

RBM-20160125

Kopie aan

de heer B. Kapteijn

Geacht College,

Op 26 oktober jl. vroeg u mij advies uit te brengen over de voorgenomen verplaatsing van een negentiende-eeuwse trap in Museum de Lakenhal, de zogeheten Joristrap. Deze verplaatsing is onderdeel van de restauratie, renovatie en uitbreiding van het museum.

Gezien de betrokkenheid van mijn voorganger bij de architectenselectie en de interessante vragen die het verplaatsen van de trap oproept, besloot ik op uw verzoek in te gaan. Uiteindelijk heb ik de Lakenhal twee keer bezocht. Het eerste bezoek vond plaats op maandag 23 november, het tweede op dinsdag 19 januari.

Ter voorbereiding op mijn bezoeken heb ik de stukken die ik van de projectorganisatie kreeg uitvoerig bestudeerd. Tijdens mijn eerste bezoek heb ik kennisgenomen van zowel de visie van de directie van het museum en de architect als van de argumenten die tegen verplaatsing van de trap worden ingebracht. Het tweede bezoek stond in het teken van het beantwoorden van de vragen die ik in aansluiting op het eerste bezoek heb gesteld. De architect presenteerde daarbij verschillende varianten en ging in op de haalbaarheid ervan.

De Lakenhal kent een boeiende ontwikkelingsgeschiedenis. Van een in essentie utilitair, maar representatief gebouw waar vanaf 1642 het Leidse laken werd gekeurd, onderging het in 1868 een transformatie tot publiek museum. De verschillende uitbreidingsfasen en een grote restauratie in 1931 leverden een gelaagd gebouw op. Bij deze uitbreidingen is in ruimtelijk opzicht ontegenzeggelijk kwaliteit verloren gegaan. Dat geldt ook voor de oorspronkelijke 'achterplaets', de plek waar zich de Joristrap bevindt.

Veel waardering heb ik voor de zorgvuldigheid waarmee directie en architect de opgave invullen om van Museum De Lakenhal een eigentijds, functioneel en toekomstbestendig museum te maken. Het is niet eenvoudig een hoogwaardig en consistent ontwerp te maken voor een gebouw waarin zoveel tijdslagen aanwezig zijn.

Datum
25 januari 2016
Kenmerk
RBM-20160125

Sterke punten in het ontwerp zijn de handhaving van de oorspronkelijke entree aan de Singel en het verwijderen van de overkapping van het voorhof. Het open maken van de op de entree volgende achterplaats vind ik eveneens een goede keuze. Ik begrijp dat de ruimte die hierdoor ontstaat, gedacht is als oriëntatieruimte voor de bezoekers en ook gelegenheid biedt om grotere bijeenkomsten te organiseren. Het trappenhuis waarin de Joristrap zich bevindt, wordt ervaren als een obstakel bij het realiseren van de nieuwe achterplaats. Handhaven van de trap betekent dat er in de nieuwe situatie 8 m² minder ruimte voor grote ontvangsten is dan ten opzichte van het huidige beschikbare oppervlak, dat nu al als te klein wordt ervaren. Daarnaast hechten directie en architect aan de heldere architectonische kwaliteit die hersteld wordt door de H-vormige contour van de oorspronkelijke, in architectuurhistorisch opzicht zeer waardevolle Lakenhal vanaf de achterplaats weer zicht- en beleefbaar te maken.

Tegenstanders van de verplaatsing van de trap benadrukken het belang van de trap als tastbare herinnering aan de eerste fase van het gebouw als museum en benoemen de ingenieuze ruimtelijke compositie van trap en expositieruimten in het oude hoofdgebouw, die met name de route naar het schilderij van Van Bree prachtig ensceneert.

ARGUMENTEN EN OVERWEGINGEN

In de notitie ' Joristrap' , opgesteld door Museum De Lakenhal worden de argumenten voor en tegen behoud van het trappenhuis op de huidige locatie beschreven. De belangrijkste argumenten voor verplaatsing zijn:

- A. Het terugbrengen van de waardevolle, helder leesbare, H-vormige plattegrond, waarmee de goede oriëntatiemogelijkheden in het oorspronkelijke gebouw van de Lakenhal worden hersteld.
- B. Het bruikbaar maken van de achterplaats voor het ontvangen van publiek.
- C. Het leesbaar maken van de achtergevel inclusief de sporen van 350 jaar bouwgeschiedenis.

Weging van de argumenten:

A Terugbrengen H-vormige plattegrond

Datum
25 januari 2016

Kenmerk
RBM-20160125

De leesbaarheid van het gebouw verbetert aanmerkelijk door de voorgestelde ingrepen en maakt bovendien de routing in het museum helder en overzichtelijk. Hierbij moet in aanmerking genomen worden dat historisch gezien de *achterplaets* een andere, meer informele status had dan het formele voorhof: de *achterplaets* was een relatief kleine afgesloten en deels bebouwde ruimte zonder publieke functie.

In de nieuwe situatie heeft deze ruimte een belangrijke spilfunctie tussen het oude gebouw en de nieuwere museumzalen. Voor de oriëntatie van het publiek is dat van wezenlijk belang.

De winst wordt hier behaald door het verwijderen van de later op de achterplaets toegevoegde muren en de integrale verwijdering van het trappenhuis.

B Bruikbaar maken van de achterplaets voor het ontvangen van publiek.

Hier gaat het om een functioneel belang dat geformuleerd wordt aan de hand van de benodigde capaciteit uitgedrukt in bruikbare vierkante meters.

Het huidige publieksgebied met de daarin aanwezige voorzieningen bedraagt 403 m². Een oppervlakte die nu uitgebreid zou moeten worden om een goed toekomstig gebruik van het museum mogelijk te maken bij openingen en evenementen. Bij het wegnemen van de overkapping bij het voorplein zal het publieksgebied met 164 m² afnemen. Door het openen van de Achterplaets ontstaat er weer een publieksgebied van in totaal 420 m², wat als voldoende groot wordt beschouwd. Het handhaven van de Joristrap in deze nieuwe opzet zou een beschikbaar publieksgebied van 395 m² opleveren, wat als te klein kan worden beschouwd. Feitelijk gaat het niet om grote verschillen in vierkante meters gemeten maar wel in gebruiksmogelijkheden.

Het winnen van 25 m² publieksruimte (420 m² t.o.v. 395 m²) is *in se* geen bijzonder sterk argument om een zware ingreep als het verwijderen van de Joristrap te rechtvaardigen. Ik was dan ook in eerste instantie voorstander voor het realiseren van een minder complexe ondersteuningsconstructie van de trap, die immers feitelijk pas op de eerste verdieping begint. Een dergelijke constructie zou de bruikbaarheid van de ruimte minder belemmeren en daarmee handhaving van de trap *in situ* mogelijk maken.

Tijdens mijn tweede bezoek werd door de architect overtuigend, op basis van grondig onderzoek en doorrekening van verschillende varianten, aangetoond dat geen ondersteuningsconstructie voor de trap ontworpen kan worden die de

indelingsmogelijkheden van de zaal niet teveel belemmert. De tekeningen onderbouwen dat in voldoende mate. Het aantal 'nuttige' vierkante meters op de Achterplaats zou bij handhaving van de trap zeer beperkt zijn en betekenisvol gebruik feitelijk onmogelijk maken.

Datum
25 januari 2016

Kenmerk
RBM-20160125

Daarbij moet ook in aanmerking genomen worden dat de architectonische kwaliteit van deze centrale ruimte aanmerkelijk toeneemt bij verwijderen van het trappenhuis.

C Leesbaar maken van de achtergevel inclusief de sporen van 350 jaar bouwgeschiedenis.

De directie noemt terecht het gebouw zelf als het belangrijkste onderdeel van de collectie van het museum. Een opengemaakte Achterplaats maakt het mogelijk om van daaruit de hele geschiedenis van het gebouw te tonen. Hier wordt als het ware het museum zelf geëxposeerd. De boeiende opeenvolging van verschillende bouwperiodes wordt hier leesbaar gemaakt.

Hoewel het zeker zo is dat de Joristrap een belangrijk onderdeel van die bouwhistorie uitmaakt, vormt het handhaven van het grote trappenhuis een dermate grote verstoring dat daarmee de leesbaarheid van het gehele gebouw onder druk komt. Dit laat onverlet dat de Joristrap een wezenlijke schakel in de gebruiksgeschiedenis van de Lakenhal vormt.

CONCLUSIE EN OORDEEL

De belangrijkste conclusie die ik na mijn eerste bezoek trok, was dat bij geen van de bovengenoemde argumenten het de Joristrap zelf is die in de weg staat. De trap begint immers pas op de verdieping en verstoort vooral het gewenste heldere beeld. Het is daarom juister te stellen dat het de benodigde ondersteuningsconstructie voor de Joristrap is die voor het functionele gebruik echt belemmerend werkt.

Om die reden stelde ik na mijn eerste bezoek de vraag of het mogelijk zou zijn om een ondersteuningsconstructie voor de Joristrap te maken die de leesbaarheid en bruikbaarheid van de achterplaats veel minder belemmert in zijn nieuwe gebruik. De trap zou dan op zijn oorspronkelijke plaats behouden kunnen worden

Het grondige onderzoek dat naar aanleiding van mijn vraag is verricht, maakt mijns inziens overtuigend duidelijk dat er geen goede oplossingen voor een ondersteuningsconstructie te bedenken zijn die de functionaliteit en beleefbaarheid van de Achterplaats ondersteunen.

Verplaatsing van de Joristrap lijkt me dan ook onontkoombaar: zonder verplaatsing van de trap zal de Achterplaats zijn rol in relatie tot de rest van het vernieuwde

museum niet goed kunnen vervullen. Dat de oorspronkelijke opzet (waarin de trap een inleiding vormde op de belangrijkste tentoonstellingszaal) daarmee definitief verdwijnt, is te betreuren, maar overkomelijk. Daarbij speelt een rol dat de eerste opgang van de trap op de begane grond al in negentiende eeuw is verwijderd.

Datum
25 januari 2016

Kenmerk
RBM-20160125

Het verlies aan cultuurhistorische waarde dat verwijdering van de trap tot gevolg heeft, wordt in deze context niet alleen door de nieuwe ruimtelijkheid van de Achterplaats gecompenseerd, maar ook door de zorgvuldig uitgedachte verplaatsing van de trap. Er ontstaat een logischer route door het museum, waarbij de oorspronkelijke trap weliswaar verplaatst wordt maar in essentie behouden blijft en een kwaliteitsimpuls krijgt door onder meer toepassing van de volledige set zeventiende-eeuwse gravenramen.

In de gegeven omstandigheden geniet verplaatsing van de Joristrap de voorkeur.

Met vriendelijke groet,

Ir. F.L.H. Alkemade
Rijksbouwmeester

